

УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА МОЖУТЬ ВРЯТУВАТИСЯ ТІЛЬКИ РАЗОМ. АБО РАЗОМ ЗАГИНУТИ

К оли я стежу за новим роздмухуванням польсько-українського історичного конфлікту, який знову загрожує погіршити стосунки не тільки між нашими країнами, але й між нашими народами, у мене виникає величезна спокуса подивитися на цю ситуацію не з позиції українського журналіста, що вірить у свою країну та її майбутнє, і не з позиції щирого друга Польщі.

У мене є спокуса подивитися на цю ситуацію з позиції жертви. Так, жертви. Тому що в реальності, на яку всі так люблять заплосувати очі, я належу до народу, мільйони представників якого століттями жили на землях сучасної Польщі й сучасної України. Жили, до речі, ще до того, як поляки зрозуміли, що вони поляки, а українці – що вони українці.

Жили – а тепер не живуть. Куди ж вони, цікаво, поділися? Ви й самі знаєте куди. Переважну більшість просто вбили – у тому числі й моїх найближчих родичів. Велику кількість просто вигнали. І мова йде не тільки про Середньовіччя з його кривавими ексцесами. Мова йде і про ХХ століття. Про Голокост, так. Але й про все, що було до і після Голокосту. Про погроми в Україні. Про Єдвабне, про Кельце. Про вигнання з комуністичної Польщі. Про дикий радянський антисемітизм. І українцям, і полякам варто просто зрозуміти: про це ніхто не забув. І не забуде – рівно так, як українці й поляки пам'ятатимуть про жертви Волині.

Причому жодні звичні пояснення щодо релігійних чи економічних мотивів переслідувань у реальному світі не працюють. Не працюють пояснення, що всю цю атмосферу створювали підступні ворожі імперії, росіяни. Не працюють пояснення, що так «народні месники» відповідали на комуністичні злочини, бо серед членів цієї бандитської партії було чимало євреїв. Треба завжди пам'ятати: відповіддю на всі ці «мотиви» було вбивство жінок і дітей. Що, можливо, ваш дід – український чи польський – убив єврейську дитину, а ваша бабуся – українська чи польська – єврейську дитину видала, і її відправили на смерть.

Що ж я відчуваю, коли мене від моїх загиблих родичів – і від тих, хто міг би їх убивати, – відділяє рівно одне рукогискання? Я не відчуваю бажання помститися. Я не відчуваю бажання докоряти й пояснювати, які пам'ятники зносити і як називати вулиці.

Я хочу бачити польський і український народи громадянами сильних держав, упевнених у власному майбутньому. Я знаю, що будь-яке насильство над слабшим походить від національного комплексу неповноцінності – від невпевненості в собі, від нездатності захиститися і від бажання зігнати зло продемонструвати власну силу на тому, хто захиститися не може.

І абсолютно впевнений, що дорога до відчуття власної гідності йде через повагу до тих, хто боровся за власний

суверенітет і власну державність. Але така боротьба поневолених націй ніколи в історії не обходилася без злочинів, без поділу на поміркованих політиків і радикалів, без убивць і без праведників. Люди – не роботи. Я хотів би написати «на жаль», але не напишу: бо інакше ми не бачили б цих чудес самопожертви, коли поруч із тими, хто вбивав і видавав, завжди були ті, хто рятував – ціною власного життя. Я завжди пам'ятаю про це, коли бачу алею Праведників у Яд Вашем в Єрусалимі: скільки там українців і поляків! І мені шкода, що ми досі гідно не шановуємо тих поляків, які рятували українців від власних співвітчизників, і тих українців, які рятували поляків. Ці люди – справжні герої.

Багато людей, шанованих в українському і польському пантеонах, викликають у мене не тільки відразу, але й звичайний страх. Так, страх. Страх жертви – бо я добре пам'ятаю все те, що ці люди робили, писали й говорили. Але я впевнений: треба дати народам можливість шанувати своїх героїв на шляху до державного будівництва. Тим більше що жоден пам'ятник не вічний. Ми це неодноразово бачили в багатьох країнах – від Сполучених Штатів до Франції чи Німеччини. І я впевнений, що багато людей, яких шанують у Польщі чи в Україні, з плином історії зникнуть з постаментів. От тільки вирішувати це мають самі українці й самі поляки – а не українці за поляків чи поляки за українців.

А сьогодні будь-який конфлікт на історичному ґрунті призводить до перемоги тільки однієї держави. Держави, яка завжди прагнула диктувати всім власне уявлення про історичну пам'ять. Яка ніколи не визнавала за собою жодного злочину і завжди оголошувала злочинцями всіх навколо.

Будь-який розбрат між польським і українським народами неминуче призведе до триумфу Росії. Переможе вона Україну – знищить і Польщу, хоч би якими ілюзіями про власну безпеку в європейських структурах чи НАТО не намагався захиститися від реальності пересічний поляк. Треба, зрештою, помітити, що світ учергове змінився – і жодних гарантій безпеки ні в кого більше немає. Ми можемо врятуватися тільки разом. Або разом загинути.

Віталій ПОРТНИКОВ,
журналіст

У вагоні потягу Симон Петлюра (ліворуч) і Юзеф Пілсудський.
Вінниця, 1920 рік